

Partiju finansēšana un korupcijas ierobežošana Latvijā: alternatīvu risinājumu analīze

Sorosa fonda Latvija
Politikas analīzes projekta saturiskā atskaite

Dr. Jānis Ikstens
Vidzemes augstskola
E-pasts: ikstens@latnet.lv
Telefons: +371 6527141

Rīga, 2001

Saturs

Ievads.	3
1. Partiju finansēšana un korupcija ārvalstīs	4
2. Pašreizējās Latvijas partiju finansēšanas sistēmas analīze	8
2.1.Latvijas likumdošanas evolūcija un analīze	
2.2.Partiju finansējums	
2.3.Partiju pārstāvju aptauja	
2.4.Secinājumi	
3. Iespējamo risinājumu apraksts un analīze	15
3.1. Modificētais <i>status quo</i>	
3.2. Dotācijas no valsts budžeta	
3.3. Reklāmas aizliegums	
4. Secinājumi: Rekomendācijas Latvijas politiķiem	18

Ievads

Latvija ir parlamentāra republika. Tās nominālais varas centrs ir Saeima, kas tiek izraudzīta proporcionālās vēlēšanās, piedaloties reģistrētu politisko partiju iesniegtiem sarakstiem. Jau kopš 1998.gada vēlēšanām, pēc kurām radās negaidītas grūtības ar ideoloģiski saskanīgas valdības izveidi, sociāli politiskajā diskursā ir aktualizējušies jautājumi, kas saistīti ar partiju finansēšanu un partiju atbalstītāju politisko ietekmi. Interesi par šiem jautājumiem pastiprina arī starptautisku organizāciju veikti pētījumi, kas uzrāda augstu politiskās korupcijas līmeni Latvijā, ļaujot runāt par “valsts sagrābšanu”.

Kā risinājums partiju finansēšanas problēmām un politiskajai korupcijai tiek minēta valsts budžeta dotāciju piešķiršana politiskajām partijām. Tomēr šis priekšlikums neievērtē veselu virkni tendenču Latvijas partiju finansēšanā. Lai šķetinātu šīs problēmas, ir nepieciešams analizēt partiju finansēšanu valstī un noskaidrot – kurš no vairākiem alternatīviem risinājumiem partiju finansēšanai būtu piemērots konkrētajai situācijai Latvijā?

1. Partiju finansēšana un korupcija ārvalstīs

Politiskajām partijām piemīt ārkārtīgi liela nozīme demokrātiskā politiskajā sistēmā, jo tieši tās parasti ir galvenie sāncenši brīvās un vienlīdzīgās vēlēšanās un to pārstāvji darbojas kā likumdevējā, tā izpildinstitūcijās. Līdz ar to partijas tiek uzskatītas par vienu no ietekmīgākajiem politiskās sistēmas elementiem. Vienlaikus šāds statuss pakļauj partijas noteiktam korupcijas riskam.

Pārspīlēts būtu marksistu uzskats, ka politikā visu nosaka nauda. Šķietami paradoksāli, tomēr dziļākajā būtībā saprotami, ka tieši šāds viedoklis guvis plašu atbalstītāju pulku Latvijā, un mēdiji to atražo un uztur spēkā ik dienas. Taču tāds skatījums uz politiku praktiski noliedz citu faktoru – ideoloģiju, reliģiju, personību, psiholoģiskas tieksmes pēc varas un dominēšanas – nozīmi. Vienlaikus nevar neievērot, ka partiju primārais mērķis ir cīņa par politisko varu.

Tas netieši uzsver naudas nozīmīgumu politiskajos procesos un iezīmē arī potenciālās problēmas. Nauda vai tās trūkums var padarīt vēlēšanas par faktiski negodīgām, jo pārmērīgas atšķirības kampaņas finansējumā pārvērtīs kandidātu sāncensību par netaisnīgu. Tāpat lielas naudas klātbūtne politikā rada korupcijas draudus – politiķi var izjust vēlmi atlīdzināt par ziedojumiem ar atbalstītājiem labvēlīgiem lēmumiem.

Partiju darbība valdībā un parlamentā paver lieliskas iespējas dažādu lēmumu ietekmēšanai, tostarp arī šauru interešu negodīgai apmierināšanai. Par klasiskiem piemēriem šai ziņā kļuvuši konkursi valsts pasūtījuma izpildei, kas ne vienmēr noslēdzas ar izdevīgākā piedāvājuma apstiprināšanu. Tā vietā pasūtījuma izpilde tiek uzticēta uzņēmumam, kas ziedojis zināmu summu partijai (partijām), kuras pārstāvji piedalās lēmuma pieņemšanā.

Tiesa, ne katrs juridiskas personas ziedojums partijai būtu uzskatāms par korumpējošu. Pirmkārt, iegūtie līdzekļi nenonāk partijas biedra privātā lietošanā. Otrkārt, iegūtie līdzekļi tiek izmantoti vēlēšanu kampaņā, kas palīdz izglītēt vēlētājus un savā veidā nodrošina demokrātiska režīma uzturēšanu¹.

Partiju nepārtrauktā atrašanās korupcijas ēnā un to arvien pieaugošās finansu vajadzības ir likušas politiķiem meklēt risinājumus partiju finansēšanas problēmām. Ja atklātas balsu pirkšanas aizliegums un drošības naudas iemaksāšana ir salīdzinoši seni paņēmieni, tad 20.gadsimta otrajā pusē ir ieviesta vesela virkne jaunu līdzekļu:

- ziedojumu un tēriņu apjoma ierobežojumi;
- noteiktu veidu ziedojumu aizliegums;
- valsts dotācijas;
- mantiski ieguldījumi no valsts puses;
- nodokļu atvieglojumi ziedotājiem.
- lielāka atklātība un pārskatāmība partiju finansēšanā;

Svarīgi ievērot, ka šie paņēmieni viens otru neizslēdz un var tikt lietoti paralēli. Visizplatītākais partiju finansu regulēšanas paņēmiens ir partiju atskaites un atklātības

¹ Sīkāk sk. David A. Strauss. Corruption, Equality and campaign finance reform. *Columbia Law Review*, 1994, vol.94, No.4. pp.1369-1389. Īsi šī problēma apskatīta arī citviet: Jānis Ikstens. Politisko partiju finanses un korupcija. *Diena*, 1999.gada 27.augusts.

nodrošināšana, ko ļoti bieži papildina noteiktu ziedojumu veidu (anonīmie, ārvalstu u.c.) aizliegums. Daudzās valstīs kandidāti saņem bezmaksas raidlaiku elektroniskajos masu saziņas līdzekļos, bet 47 zemēs partijas vai kandidāti saņem tiešas dotācijas no valsts budžeta.

Tomēr jāuzsver, ka neviens no šiem paņēmieniem negarantē partiju finansēšanas un naudas politikā problēmu atrisināšanu. To lielā mērā nosaka savdabīgs paradokss: jo tālāk attīstās partiju finansēšanas reforma, jo rūpīgāka reglamentācija nepieciešama. Turklāt šo rūpīgo reglamentāciju izstrādā un pieņem interesētā puse – politiķi. Tas ļauj atstāt likumos mazus “vēdlodziņus”, pa kuriem iespējams apiet likuma prasības. Otrā iespēja ir nepietiekami strikti īstenot jau pieņemtos likumus.

Pēc Otrā pasaules kara attīstītajās demokrātijās ir iezīmējušies divi principiāli atšķirīgi partiju finansēšanas modeļi.

T.s. kontinentālais modelis paredz ievērojamu valsts līdzekļu piešķiršanu politiskajām partijām. Tas ir izplatīts Eiropā un vairākās Latīņamerikas valstīs. Minētā pamatprincipa iemiesojums konkrētās likumdošanas normās ievērojami atšķiras. Ir valstis, kur tiek piešķirtas tiešas finansu dotācijas no valsts budžeta (Itālija – līdz 1994. gadam, Spānija, Dānija). Atsevišķās valstīs dotācijas tiek piešķirtas arī no pašvaldību budžeta (Zviedrija). Šajos gadījumos piešķirto līdzekļu izlietojums tiek minimāli regulēts.

Vairākās valstīs tiek praktizēta vēlēšanu kampaņas izdevumu atmaksāšana. Tas nozīmē, ka vismaz teorētiski partijas nesaņem atbalstu savas organizācijas uzturēšanai. Turklāt atmaksājami kampaņas izdevumi ir ierobežoti (rēķinot uz vienu vēlētāju), un atsevišķos gadījumos partijas var tikt sodītas par ierobežojumu pārkāpšanu. Šāda sistēma darbojas Francijā.

Dažās valstīs (piemēram, Holandē) partijas saņem finansiālu atbalstu no valsts, taču nav tiesīgas nepastarpināti izmantot to vēlēšanu kampaņas rīkošanai. Šie līdzekļi ir paredzēti pētniecības un vēlētāju izglītošanas darbam.

Kardināli atšķirīgs ir t.s. anglosakšu modelis, kas paredz minimālu valsts finansiālo atbalstu politiskajām partijām, par galveno paņēmieni pārmērīgas ietekmes mazināšanai izmantojot maksimālu atklātību partiju finansēšanas jomā. Kaut gan šī modeļa ietvaros var pastāvēt arī zināms valsts finansējums, tas tradicionāli veido nelielu partiju darbībā izmantoto līdzekļu daļu. Divi labāk zināmie piemēri šim modelim ir ASV un Lielbritānija.

Sekojošajā tabulā ir apkopotas abu modeļu priekšrocības un trūkumi, analizējot vairāk nekā 20 valstu pieredzi pēdējo piecdesmit gadu laikā.

Tabula 1.1. Partiju finansēšanas modeļu salīdzinājums

Kontinentālais modelis		Anglosakšu modelis	
Priekšrocības	Trūkumi	Priekšrocības	Trūkumi
<ul style="list-style-type: none"> • Partiju finansējuma prognozējamība • Partiju turīguma pieaugums • Kampanu koncentrācija • Partiju organizāciju centralizācija • Plašas orientācijas partiju tapšana 	<ul style="list-style-type: none"> • Pieaugoša atkarība no valsts dotācijām • Vēlēšanu kampanu sadārdzināšanās • Slēptā finansējuma pieaugums un partiju darbības “caurspīdīguma” samazināšanās • Nepamatoti apgrūtināta jaunu partiju veidošanās • Partiju sistēmas iesīkstēšana • Partiju birokratizācija un administratīvo izdevumu straujš kāpums • Ierindas biedru nozīmes un ietekmes samazināšanās • Partiju organizāciju pasivitātes pieaugums 	<ul style="list-style-type: none"> • Minimāla valsts līdzekļu izmantošana • Minimāla atkarība no valsts piešķirtajiem līdzekļiem • Lielāks partiju finansējuma “caurspīdīgums” • Atvieglota jaunu partiju veidošanās • Vietējo partijas organizāciju lomas saglabāšana 	<ul style="list-style-type: none"> • Lielākas iespējas sekmīgam lobiju darbam • Vēlēšanu kampanu sadārdzināšanās • Apgrūtināta partiju finansējuma prognozējamība • Lielākas šauru interešu ietekmes iespējas

No vienas puses, kontinentālais modelis nodrošina lielāku stabilitāti un finansu plūsmas prognozējamību, jo valsts budžeta līdzekļu saņemšana ir praktiski garantēta (īpaši tajos gadījumos, kad dotācijas tiek piešķirtas ik gadu, ņemot vērā pēdējo vēlēšanu rezultātus). Šī stabilitāte arī veicina partiju organizatoriskās struktūras nostiprināšanos, kas ir nozīmīga problēma jaunajās demokrātijās.

Tomēr šāds risinājums prasa papildus līdzekļus no valsts budžeta, kas var būt kritiski mazām un saimnieciskās grūtībās nonākušām zemēm. Turklāt valsts dotāciju apjomam ir nepārprotama tendence pieaugt. Taču vienlīdz svarīga problēma ir partijas elites ietekmes pieaugums un ierindas biedru nozīmes samazināšanās, kas šķiet esam īpaši negatīva jaunās demokrātijās, kur nepieciešams iesaistīt sabiedrību politiskajā procesā un veidot tās saikni ar valsti un politisko eliti.

No otras puses, anglosakšu modelis piedāvā principiālu alternatīvu un pretojas organizatoriskai centralizācijai un partijas biedru marģinalizācijai. Turklāt šai gadījumā tradicionāli liels uzsvars tiek likts uz atklātību un partiju finansu pārskatāmību. Anglosakšu modelis arī paver plašākas jaunu politisko organizāciju veidošanas iespējas, jo nerada papildus finansiālās priekšrocības tām partijām, kas jau saņem valsts atbalstu un varbūt atrodas valdošajās pozīcijās.

Taču šim modelim piemīt arī savi trūkumi. Tas balstās tikai uz privāto iniciatīvu finansu resursu ieguvē, vēršot šo procesu neprognozējamu un radot papildus organizatorisko un politisko spriedzi. Līdz ar to paveras plašākas iespējas lobistu darbībai un lielāku ietekmi var gūt atsevišķi dāsni partiju atbalstītāji.

Svarīgākais secinājums, kas izriet no abu modeļu salīdzinājuma, liecina, ka pasaulē nepastāv ideāls vai universāls risinājums partiju finansēšanas jautājumiem. Katra valsts ir centusies meklēt risinājumus, kas visvairāk piemēroti tās tiesiski konstitucionālajai sistēmai, vēsturei un politiskajām tradīcijām.

2. Pašreizējās Latvijas partiju finansēšanas sistēmas analīze

2.1. Likumdošanas apskats

Partiju un citu politisko organizāciju darbību Latvijas Republikā regulē vairāki likumi, kas pieņemti 90.gadu pirmajā pusē. Interesanti ievērot, ka tie ir minimāli grozīti.

Partiju darbības pamatprincipi aprakstīti likumā “Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām”, kas pieņemts 1992.gadā. Tas nosaka, ka partijās apvienojas Latvijas iedzīvotāji, lai uz politisko mērķu kopības pamata veiktu politisko darbību. Partiju nodibināšanai ir nepieciešams vismaz 200 LR pilsoņu atbalsts, taču tajās var darboties arī personas, kas ir reģistrējušās Iedzīvotāju reģistrā vai saņēmušas Latvijā pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Par politiskās partijas biedriem nevar būt juridiskās personas. Savu darbību partija var izvērst tikai pēc to reģistrācijas Politiski partiju reģistrā. Pirms reģistrācijas tiek izvērtēta partijas statūtu un programmas atbilstība Latvijas likumdošanai, kā arī dibināšanas procedūras ievērošana.

Politisko organizāciju darbības finansiālo pusi regulē atsevišķs likums – 1995.gadā pieņemtais un līdz šim nemainītais Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums. Tas paredz vairākus finansēšanas avotus: iestāšanās un biedru naudas, juridisko un fizisko personu ziedojumus, ienākumus no partijas saimnieciskās un uzņēmējdarbības, citus likumīgus avotus.

Minētajā likumā ir noteikti vairāki finansējuma ierobežojumi. Nav atļauta anonīmu ziedojumu pieņemšana. Latvijas fiziskās un juridiskās personas nedrīkst ziedot vairāk par 25 000 latu vienai politiskai organizācijai viena gada laikā. Jebkādā veidā finansēt partijas ir aizliegts reliģiskām organizācijām; valstij un pašvaldībām (izņemot likumā noteiktos gadījumus); valsts un pašvaldību iestādēm, uzņēmumiem un statūsabiedrībām, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus; bezvalstniekiem; ārvalstu fiziskajām un juridiskajām personām. Likums pieprasa, lai visi dāvinājumi un ziedojumi tiktu tieši nodoti politisko partiju rīcībā vai ieskaitīti partijas bankas kontā. Ir aizliegts dibināt īpašus fondus vai citas starpniekorganizācijas partiju finansēšanai.

Katru gadu līdz 1.martam visām reģistrētajām politiskajām organizācijām ir jāiesniedz Tieslietu ministrijai un valsts ieņēmumu dienestam deklarācija par finansiālo darbību iepriekšējā gadā, norādot kā ieņēmumu avotus un summas, tā arī izdevumus pēc noteiktas formas. Deklarācijas neiesniegšanas gadījumā tieslietu ministram ir jāierosina attiecīgās partijas darbības apturēšana tiesas ceļā.

Atsevišķs 1995.gadā pieņemtais likums “Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām” regulē priekšvēlēšanu kampaņas norisi. Partiju finansēšanas kontekstā īpaši nozīmīga ir likumā iekļautā norma, kas paredz bezmaksas raidlaika piešķiršanu Latvijas Televīzijā un Latvijas Radio tiem deputātu kandidātu sarakstiem, kas oficiāli reģistrēti Centrālajā vēlēšanu komisijā (CVK). Katram sarakstam ir iespējas saņemt divus 10 minūšu garus raidlaikus, ko tas var izmantot pēc saviem ieskatiem.

Latvijas likumdošana arī nosaka, ka katrs deputātu kandidātu saraksts iesniedz CVK savu priekšvēlēšanu platformu, kuras apjoms nevar pārsniegt 4000 zīmju. Šī platforma jeb “īsā programma” tiek pavairota par valsts līdzekļiem un ir pieejama katrā vēlēšanu iecirknī.

2.2. Partiju finansu deklarāciju analīze

Kaut gan Latvijas likumdošana paredz visai plašu ienākumu avotu loku, ziedojumi ir bijuši nozīmīgākais līdzekļu iegūšanas veids kopš 1995.gada, kad tika ieviesta ienākumu deklarēšanas kārtība.

Tabula 2.1. Partiju ieņēmumu avoti 1995.-1999.g., %

	1995	1996	1997	1998	1999
Ziedojumi	89,5	78,4	91,2	83,5	88,5
<i>Fiziskās personas</i>	47,1	21,2	32,1	49,3	65,8
<i>Juridiskās personas</i>	52,9	78,8	67,9	50,7	34,2
Biedru naudas	2,2	20,5	7,1	3,2	9,0
Uzņēmējdarbība	5,5	0,04	0,5	0,3	0,4
Citi	2,8	1,1	1,2	12,9	2,1
Kopā	100	100	100	100	100
Kopā, tūkstošos latu	1122,3	485,4	548,5	3029,7	756,5

Avots: Tieslietu ministrijā iesniegtās politisko partiju finansu deklarācijas.

Tabulā 2.1. apkopotie skaitļi rāda, ka visvairāk līdzekļu tiek vākts Saeimas vēlēšanu gados (1995., 1998.g.), bet pašvaldību vēlēšanām (1997.g.) tiek iegūts ievērojami mazāk līdzekļu. Vidēji vairāk nekā četras piektdaļas partiju ieņēmumu tiek gūtas no ziedojumiem, no kuriem lielākā daļa parasti tiek saņemta no juridiskajām personām. Tiesa, 1999.gadā fiziskās personas bija ziedojušas turpat divas reizes vairāk nekā juridiskās personas.

Biedru naudu maksājumi neveido nozīmīgu ienākumu avotu. Izņēmums bija novērojams 1996.gadā, kad strauji pieauga biedru naudu iekasēšana Demokrātiskajā partijā “Saimnieks”. Tomēr šī palielinājuma sporādiskais raksturs vedina domāt, ka šis izņēmums bija drīzāk saistīts ar citviet iegūtas skaidras naudas iepludināšanu partijas kasē.

Uzņēmējdarbība ir pavisam nepopulārs ieņēmumu gūšanas veids, ko izmantojušas vien dažas organizācijas: Latvijas Jaunatnes progresa savienība un Latvijas demokrātiskā darba partija.

1998.gadā visai plaši tika izmantots jauns ieņēmumu avots – aizņēmumi bankās. Tas skaidro “citu avotu” straujo palielinājumu tabulā 2.1.

Ienākošo finansu līdzekļu plūsma ir visai koncentrēta – katra gada piecas turīgākās partijas saņem aptuveni 80% no visiem partiju ienākumiem. Turklāt šī tendence pieņemas spēkā un tā ir vērojama arī vēlēšanu gados. Turīgāko partiju saraksts būtiski nemainās visa vēlēšanu cikla laikā. No otras puses, to partiju skaits, kas deklarē, ka vispār nav guvušas ieņēmumus, ir pieaudzis no sešām 1995.gadā līdz trīspadsmit 1998.gadā.

Nevar neievērot, ka katra gada piecas turīgākās partijas saņem laivas tiesu juridisko personu ziedojumu. Vidēji vairāk nekā 90% uzņēmumu ziedojumu un 70% privātpersonu ziedojumu nonāk šo partiju kasēs. Turīgākās partijas šķiet esam saistītas ar valdošo koalīciju (“Latvijas ceļš”, “Tēvzemei un brīvībai”/LNNK, Demokrātiskā partija “Saimnieks”) vai arī nozīmīgiem politiskiem amatiem (Latvijas Zemnieku savienība). Tostarp šo partiju frakciju lielums Saeimā šķietami nav saistīts ar to ienākumu apjomu.

Tas vedina domāt, ka ziedojumu apjoms ir visai cieši saistīts ar attiecīgās partijas politisko ietekmi. Šādu pieņēmumu stiprina fakts, ka partiju ideoloģiskajai orientācijai ir maza nozīme to finansēšanā. Kā kreisās, tā labējās partijas saņem gan fizisko, gan juridisko personu ziedojumus aptuveni līdzīgās proporcijās, kaut gan kreiso ienākumi kopumā ir mazāki par labējo partiju ieņēmumiem. Der ievērot, ka sabiedrības krievvalodīgo segmentu pārstāvošo partiju finansiālā rocība ir ievērojami šaurāka nekā “latviešu” partijām, un arī tas apstiprina pieņēmumu, ka kādas partijas politiskā ietekme būtiski iespaido tās finansējumu.

Interesants un arī mulsinošs ir atklājums, ka fizisko personu ziedojumu apjomam un īpatsvaram vērojama pieauguma tendence. Šis novērojums nonāk pretrunā ar pieaugošo sabiedrības skepsi un neapmierinātību ar politiķu un partiju darbību, kā arī ar lēno valsts saimniecisko attīstību un labklājības līmeņa dinamiku. Tas liek domāt, ka fizisko personu ziedojumi tiek izmantoti, lai partijas kasē iepludinātu līdzekļus, kas saņemti citā veidā.

Saeimā pārstāvētās partijas paļaujas uz lieliem ziedojumiem. Aptuveni 80% no visiem juridisko personu ziedojumiem parlamentārajām partijām veido lieli (vairāk par 3000 latiem) ziedojumi, bet lieli fizisko personu ziedojumi (virs 600 latiem) veido 75% no fizisko personu piešķirumiem.

Analizējot partiju finanšu deklarācijas, atklājas divas lielākas ziedotāju grupas – finanšu institūcijas (bankas un apdrošināšanas sabiedrības) un naftas un ķīmisko produktu transporta kompānijas. Kopš 1998.gada tām pievienojušies arī vairāki pārtikas rūpniecības uzņēmumi.

Latvijas likumdošana neregulē biedru naudas maksājumus, tāpēc tās var kļūt par neierobežotu ienākumu avotu partijām. Tomēr biedru naudas caurmērā veido mazāk par 10% no partiju ienākumiem. Arvien pieaugošs partiju skaits neiekasē biedru naudas, bet to organizāciju skaits, kas iztiek tikai no biedru naudas maksājumiem, ir bijis svārstīgs kopš 1995.gada.

Tabula 2.2. Biedru naudas 1995-1999.

	1995	1996	1997	1998	1999
Neiekasē biedru naudas	11	12	17	18	17
	17%	36%	41%	41%	39%
Iztiek tikai no biedru naudām	4	6	7	3	5
	13%	18%	17%	7%	13%

Avots: Tieslietu ministrijā iesniegtās politisko partiju finanšu deklarācijas; Visvaldis Valtenbergs. Partiju finansēšana Latvijā: Kurša darbs. Vidzemes augstskola, 1999.

Varētu domāt, ka kreisās partijas, kam tradicionāli ir raksturīga labāk attīstīta organizatoriskā struktūra, ir pārvērtušas biedru naudu par nozīmīgu ienākumu avotu. Tiesa, vairākām no kreisajām partijām biedru naudas ir bijuši svarīgi finanšu avoti tajos gados, kad netiek rīkotas vēlēšanas. Tomēr kopējie ieņēmumi bijuši nelieli. No otras puses, vairākas labējās partijas (“Latvijas ceļš”, “Tēvzemei un brīvībai”/LNNK) ar labi sazarotu organizatorisko struktūru arvien iekasē vērā ņemamus līdzekļus biedru naudās.

Kaut gan Latvijas likumdošana neaizliedz partijām nodarboties ar uzņēmējdarbību, šī iespēja tikpat kā netiek izmantota. Divas partijas, kas būtu uzskatāmas par Latvijas Komunistiskās partijas pēctecēm, - Latvijas Jaunatnes progresa savienība un Latvijas Demokrātiskā darba partija – guva ienākumus no telpu izīrēšanas. Tomēr šī aktivitāte apstājas, privatizācijas procesam attīstoties.

1998.gada priekšvēlēšanu kampaņā plašāku izplatību guva jauns paņēmieni – aizņēmumi no bankām. Septiņas partijas saņēma aizdevumus par 384 tūkstošiem latu. Finanšu deklarācijas liek domāt, ka vairākos gadījumos tie ir bijuši bezprocentu kredīti.

Tabula 2.3. Partiju izdevumi 1995.-1999.g., %

	1995	1996	1997	1998	1999
Izdevumi statūtos paredzēto mērķu sasniegšanai	71,2	49,8	63,8	78,7	26,1
Uzņēmējdarbības izdevumi	1,9	0,2	0,3	1,7	1,1
Administratīvie izdevumi	5,2	14,9	4,7	4,2	10,2
Darba algas	16,7	29,6	27,3	8,3	17,2
Citi izdevumi	5	5,5	3,8	7	45,4
Kopā	100	100	100	100	100
Kopā, tūkstošos latu	1474,7	329,8	514,6	3111,4	346,3

Avots: Tieslietu ministrijā iesniegtās politisko partiju finansu deklarācijas.

Saskaņā ar iesniegtajām deklarācijām, partijas visvairāk līdzekļu tērē “statūtos noteikto mērķu sasniegšanai”. Šis likumā lietotais apzīmējums ir ļoti izplūdis, taču parasti ar to saprot informatīvo materiālu veidošanu, drukāšanu, reklāmas materiālu veidošana un izvietošana, sabiedriskās domas aptauju izpēti utml. Šie izdevumi strauji pieaug vēlēšanu gados, turklāt 1998.gadā tie palielinājās vairāk nekā divas reizes, salīdzinot ar 1995.gadu. Arī administratīvie izdevumi pieaug Saeimas vēlēšanu gados, taču to īpatsvars ir relatīvi nemainīgs (izņemot gadus, kad nenotiek priekšvēlēšanu kampaņas).

Pirmajā brīdī neizprotamām svārstībām ir pakļauti izdevumi partijas darbinieku atalgojumam. Tiesa, šie izdevumi īpatsvars nav bijis stabils, tomēr aprēķini absolūtos skaitļos rāda, ka Saeimas vēlēšanu gados tāpat ir vērojams straujš algu fonda pieaugums. Netipisks ir atalgojuma samazinājums 1999.gadā, kad pat absolūtos skaitļos tas noslīdējis zem cita nevēlēšanu gada – 1996.gada – līmeņa. To, acīmredzot, skaidro krasais citu izdevumu kāpums, kas saistīts ar 1998.gada kampaņas laikā ņemto aizdevumu atdošanu. Tāpēc var secināt, ka kredītu atdošanai līdzekļi tiek daļēji iegūti, samazinot izdevumus partijas darbinieku algošanai.

Partiju budžetu izdevumu daļā apjomīgākā pozīcija ir politiskās reklāmas izvietošana masu saziņas līdzekļos. Visvairāk naudas tiek tērēts reklāmai televīzijā – aptuvenas aplēses rāda, ka 1998.gadā Latvijas televīzija, Latvijas neatkarīgā televīzija un TV3 iekasēja vairāk nekā 1 miljonu latu par politisko reklāmu pārraidīšanu. Radio reklāmai iztērēti aptuveni 250 tūkstoši latu, bet reklāmai vietējā un centrālajā presē – aptuveni 550 tūkstošus latu.

2.3. Partiju pārstāvju aptaujas rezultāti

Partiju finanšu deklarāciju rūpīga izpēte rada vairākus nopietnus jautājumus, uz kuriem nav iespējams atbildēt, neizmantojot citus informācijas avotus. Tāpēc 1999.gada vasarā tika veikta 11 lielāko partiju (kas ir vai ir bijušas pārstāvētas Saeimā) līderu aptauja, izmantojot padziļinātās intervijas metodi. Šī aptauja izgaismo zināmus partiju finansēšanas aspektus.

Intervijas atklāja, ka finanšu resursu piesaistīšana ir delikāts un “oligarhisks” process, kurā aktīvi piedalās 2-4 partijas pārstāvji, bet vēl 3-5 personas partijas vadībā ir plaši un regulāri informētas par līdzekļus piesaisti.

Saeimas vēlēšanu kampaņa ir resursietilpīgākais projekts ikvienai partijai. Tomēr krietni atšķirīgs ir laiks, ko partijas velta līdzekļu piesaistei – no diviem līdz divpadsmit mēnešiem pirms kārtējam vēlēšanām. Ziedojumi tiek lūgti uzņēmumiem vai turīgām privātpersonām, kas ir iezīmējušas zināmu idejisko tuvību attiecīgajai partijai. Šķiet, ka labējās partijas nereti paļaujas uz saviem turīgākajiem partijas biedriem, bet kreisās partijas min kopējus mērķus un līdzīgu pasaules uzskatu kā kritēriju, atlasot iespējamus ziedotājus. Tostarp partijas līderu personiskajiem kontaktiem un iepriekšējo kampaņu pieredzei ir ļoti liela loma finanšu resursu piesaistē.

Aptaujātie partiju pārstāvji pauda skepsi par iespējam vērsties pie vidusmēra pilsoņiem ar lūgumu ziedot politiskajām partijām. Viņi visi pauda uzskatu, ka tam nebūtu vēlamā rezultātu, jo sabiedrība ir visai trūcīga, turklāt politiskās partijas nebauda tās uzticību.

Visu partiju pārstāvji noliedza transnacionālo kompāniju piešķirumus. Taču pieci intervējamie norādīja, ka ir saņemts atbalsts no ārzemju politiskajām partijām darbinieku apmācības un kvalifikācijas celšanas, kā arī kampaņu veidošanas konsultāciju formā.

Vairums intervējamo faktiski apstiprināja, ka sponsori vēlas saņemt zināmas dividendes no savām investīcijām politiskajās partijās. Astoņi respondenti atzina, ka potenciālie sponsori bieži izvirza ekonomiskas vai politiskas vēlmes vai pat prasības. Tomēr partiju pārstāvji uzsvēra, ka viņi ļoti rūpīgi izvērtē šādas vēlmes un tikai tad lemj par ziedojuma pieņemšanu. Kaut gan dažu partiju pārstāvji norādīja, ka viņu partijas nekad nav pakļāvušās sponsoru spiedienam, vairums atzina, ka “dažkārt” tas tomēr ir noticis. Turklāt triju partiju pārstāvji pauda, ka savureiz partijām ir bijis jāatsakās no saviem politiskajiem principiem, lai apmierinātu sponsoru intereses.

Visu partiju pārstāvji piekrita, ka valdošās koalīcijas dalībnieki var vieglāk piesaistīt finansējumu, jo atrašanās valdībā dod plašākas politiskās ietekmēšanas iespējas. Tostarp tikai divu partiju pārstāvji atzina, ka ir saņemti ziedojumi no uzņēmumiem, kas saņēmuši licences vai pasūtījumus no valsts vai pašvaldību institūcijām, ko vada attiecīgās partijas pārstāvji.

Gandrīz visu partiju pārstāvji atzina, ka zināms izmantoto līdzekļu daudzums netiek oficiāli uzskaitīts. Ar to jāsaprot gan tieša izdevumu apmaksāšana, neizmantojot partijas rēķinu, gan arī operācijas ar neregistrētu skaidru naudu. Dažas organizācijas šādā veidā sedz pat 50% no saviem izdevumiem.

Kaut gan neviens no aptaujātajiem partiju pārstāvjiem neatzina ārzonas kompāniju izmantošanu, tiek lietots cits apšaubāms mehānisms. Deviņas partijas ir izmantojušas fizisko personu ziedojumus, lai partijas kasē iepludinātu juridisko personu piešķirumus. Dažkārt šai nolūkā ir lietotas arī biedru naudas iemaksas. Neraugoties uz

aizliegumu, vienas partijas pārstāvis atzina, ka ir izveidota atsevišķa sabiedriska organizācija, lai uzkrātu līdzekļus partijas vajadzībām.

2.4. Secinājumi

Latvija ir viena no valstīm, kur nav ieviestas valsts tiešās dotācijas politiskajām partijām. Tāpat Latvijā praktiski nav ierobežojumu partiju izdevumiem un politiskajai reklāmai. Valstī iedibinātā kārtība vairāk atbilst iepriekš aprakstītajam anglosakšu modelim, kam raksturīga minimāla iejaukšanās partiju finansēšanā. Tas ir būtiski ietekmējis partiju finansēšanu.

Politiskiem mērķiem domātas naudas plūsma ir jūtami koncentrējusies uz lielākajām un ietekmīgākajām partijām, kas ir pārstāvētas Saeimā (nevēlēšanu gados) vai kam ir reālas iespējas iegūt pārstāvniecību parlamentā (vēlēšanu gados). Turklāt partiju finansiālā labklājība šķiet saistīta ar to pārstāvju atrašanos nozīmīgos publiskos amatos un spējām ietekmēt lēmumus.

Ziedojumi ir svarīgākais partiju ienākumu avots. Neraugoties uz lēno valsts sociāli ekonomisko attīstību un relatīvi zemajiem iedzīvotāju ienākumiem, partiju deklarācijās fiksētais fizisko personu ziedojumu apjoms ir pakāpeniski pieaudzis. Turklāt visbiežāk tiek ziedotas summas, kas pārsniedz 600 latus. Tomēr intervijas ar partiju pārstāvjiem vedina domāt, ka šie ziedojumi nereti tiek izmantoti kā veids, lai citviet iegūtus līdzekļus iepludinātu partijas kasē.

Biedru naudām ir maza loma partiju finansēšanā. Lielākās partijas parasti gūst mazāk par 5% savu ieņēmumu no biedru naudām, turklāt ideoloģiskajai orientācijai šeit nav nozīmes. Vienīgais izņēmums ir kreisi orientētā Latvijas Sociālistiskā partija, kas ir vienīgā parlamentā pārstāvētā organizācija, kam biedru naudas maksājumi ir vienīgais ienākumu avots.

Partiju izdevumi ir nepārtraukti pieauguši. Nevēlēšanu gados šis pieaugums ir samērojams ar inflāciju, taču Saeimas vēlēšanu gados izdevumi ir vairāk nekā divkāršojušies. Lielākā līdzekļu daļa tiek izlietota t.s. statūtos paredzēto mērķu sasniegšanai. Tostarp partijas darbinieku atalgošanas izdevumi ir ļoti svārstīgi. Tas norāda uz mazo un arī elastīgo nozīmi, kas piemīt šiem darbiniekiem, un uzsver kapitālietilpīgu priekšvēlēšanu kampaņu veidošanu.

Intervijas ar vadošiem partiju pārstāvjiem uzrādīja vēl citus un arī satraucošus partiju finansēšanas aspektus. Līdzekļu piesaisti partijās pārzina ļoti šaurs personu loks, kas turklāt sadarbojas ar visai ierobežotu juridisko personu loku, risinot finansējuma jautājumus. Tas iezīmē šo interešu saaugšanas un korupcijas iespējas, ko tikai palielina ziedojumu milzīgā nozīme partiju finansējumā.

Visu partiju pārstāvji pauda šaubas par ziedojumu saņemšanas iespējām vidusmēra pilsoņiem. Tas tikai apstiprina juridisko personu lomu un nozīmi partiju finansēšanā un netieši norāda, ka fizisko personu ziedojumi nereti tiek izmantoti citviet iegūtas naudas iepludināšanai partijas kasē. Tiesa, ne visi juridisko personu piešķirumi nonāk partijas rēķinā, jo daļa izdevumu tiek apmaksāti tieši, neizmantojot partijas kases starpniecību.

Vienlaikus top redzams, ka partiju finansiālās darbības kontrole ir ļoti vāja. Kaut gan Tieslietu ministrija analizē iesniegto deklarāciju atbilstību likuma prasībām, Valsts

ieņēmumu dienests nav pārbaudījis šīs deklarācijas pēc būtības, pētot atsevišķu ziedotāju reālās iespējas atbalstīt politiskās partijas ar ievērojamiem finansu resursiem.

Tāpat ir svarīgi konstatēt, ka Latvijā nav institucionālu mehānismu partiju reālo tēriņu samērošanai ar to uzrādītajiem izdevumiem. Turklāt nav paredzēts reālas soda sankcijas par nepatiesu ziņu sniegšanu partiju finansu deklarācijās.

Tas nozīmē, ka Latvijas partiju finansēšanā nav vērojama pietiekama likumība un pārskatāmība. Pastāv labvēlīgi apstākļi korupcijas attīstībai un politisko un ekonomisko interešu saplūšanai.

3. Iespējamo risinājumu apraksts un analīze

Pašreizējā situācijā ir iespējami vairāki risinājumi. Katram no tiem ir savas priekšrocības un trūkumi. Šeit tiks aplūkoti trīs visai atšķirīgi varianti: modificētais *status quo*; dotācijas; reklāmas ierobežojums.

3.1. Modificētais *status quo*

Šis variants paredz saglabāt pašreizējo partiju finansēšanas kārtību, ieviešot nelielas izmaiņas pastāvošajā likumdošanā, kas iztirzāta 2.sadaļā.

Izmaiņas būtu saistītas ar lielākas atklātības ieviešanu finansējuma deklarēšanas kārtībā. Saglabājot pašreizējo normatīvo bāzi, Valsts ieņēmumu dienests pievērstos rūpīgai iesniegto deklarāciju pārbaudei, samērojot tajās sniegtās ziņas ar informāciju par finansētāju reālajiem līdzekļiem.

PRIEKŠROCĪBAS

- Nav nepieciešams izstrādāt jaunus normatīvos aktus, radot pamatu potenciālām domstarpībām Saeimā pārstāvēto partiju vidū.
- Netiek radīta papildus slodze valsts budžetam.
- Tiek saglabātas ierobežotas iespējas visiem Saeimas vēlēšanām reģistrētajiem sarakstiem izmantot bezmaksas raidlaiku valsts televīzijā un radio.

TRŪKUMI

- Pašreizējā sistēma nenodrošina partiju finansēšanas pietiekamu pārskatāmību un neparedz nopietnas partiju finansējuma kontroles iespējas.
- Šo risinājumu neatbalsta ne politiskās partijas, ne plašāki sabiedrības segmenti.
- Turpina mazināties sabiedrības uzticība politiskajām partijām un tās vēlme piedalīties pārstāvnieciskajā politikā.
- Tiek veicināta oligarhiskas, sabiedrības vāji kontrolētas politikas turpināšanās valstī.
- Netiek reaģēts uz starptautisku institūciju aicinājumiem cīnīties ar politisko korupciju, apdraudot Latvijas ilgtermiņa mērķu sasniegšanu.

3.2. Dotācijas no valsts budžeta

Viens no publiskajā diskursā biežāk minētajiem risinājumiem ir valsts tiešo dotāciju ieviešana politiskajām partijām. Šo risinājumu atbalsta arī pašas partijas, uz ko norāda ne vien to pārstāvju publiskie izteikumi, bet arī valsts pārvaldes struktūrās tapušais likumprojekts par dotāciju ieviešanu. Maksimālā dotāciju kopējā summa tiek aprēķināta pēc principa – 50 santīmu par vienu LR pilsoni, kuram pēdējās Saeimas vēlēšanās bija aktīvās vēlēšanu tiesības. Likumprojekts nosaka, ka tiesības saņemt šādu dotāciju ir partijai, kas pēdējās Saeimas vēlēšanās ieguvusi vairāk nekā 2% (kā varianti tiek piedāvāti 3,4,5%) balsu. Ļoti svarīgi piezīmēt, ka valsts dotāciju apjoms nevar pārsniegt tos līdzekļus, ko partija ir spējusi iegūt no citiem avotiem attiecīgā gada laikā.

Šis priekšlikums arī paredz samazināt maksimālo ziedojuma apjomu no vienas fiziskās vai juridiskās personas viena gada laikā no pašreizējiem 25000 latu līdz 1000-5000 latu. Tāpat ir plānots izmainīt likumu “Par aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām”, palielinot bezmaksas raidlaiku līdz 30 minūtēm katram Saeimas vēlēšanām reģistrētajam kandidātu sarakstam.

PRIEKŠROCĪBAS

- Valsts tiešās dotācijas rada stabilu ikgadēju ienākumu bāzi lielākajām politiskajām partijām.
- Risinājums bauda politisko partiju vienprātīgu atbalstu.
- Šķietami samazinās partiju lielo finansētāju politiskā ietekme un partijas iegūst lielāku autonomiju.
- Rodas labvēlīgāki apstākļi ciešāku saikņu veidošanai ar partijām, politiskās līdzdalības pieaugumam un demokrātiskā režīma leģitimitātes stiprināšanai.
- Šī sistēma būtu relatīvi viegli administrējama, jo kā nepieciešamais līdzekļu daudzums valsts budžetā, tā arī aktīvo vēlēšanu tiesību īpašnieku skaits ir vienkārši nosakāmi lielumi.
- Jaunā sistēma līdzinātos daudzās citās Eiropas valstīs ieviestajai kārtībai partiju finansēšanā.

TRŪKUMI

- Dotācijas iegūst tikai lielākās partijas un tiek institucionalizēta politiskā nevienlīdzība, turklāt netiek stabilizēti partiju ienākumi.
- Tiek apgrūtināta jaunu partiju ienākšana valsts politikā.
- Tiek vājinātas reģionālās partijas, kā arī visvalsts partiju vietējās nodaļas.
- Pastiprinās partiju indiferece pret sabiedrības interesēm, jo finansējums depersonalizējas un partijām vēl vairāk zūd vajadzība pēc saiknes ar sabiedrību.
- Ir sagaidāma priekšvēlēšanu kampaņas sadārdzināšanās.
- Jaunajai sistēmai ir vajadzīgi prāvi valsts budžeta līdzekļi (ne mazāk kā 500 tūkstoši latu gadā), kas lielai sabiedrības daļai šķitīs nepieņemami apstākļos, kad partijas tiek vērtētas izteikti negatīvi.
- Sponsoru ietekme netiek pilnībā izskausta.
- Netiek nodrošināta pienācīga partiju finansēšanas kontrole un pārredzamība.
- Partijām sadalāmā summa nepalielināsies vēlēšanu cikla (4 gadi) laikā, jo izmaksas tiek kalkulētas, balstoties uz fiksētu izejas punktu.
- Ziedojuma maksimālās summas ierobežošanai nebūs reāla efekta, jo uzņēmumi vēl vairāk izmantos pašreizējos netiešās finansēšanas mehānismus, padarot partiju finansēšanu vēl neaurskatāmāku.

3.3. Reklāmas ierobežojums

Šis priekšlikums paredz politiskās reklāmas izvietojuma aizliegumu masu saziņas līdzekļos (televīzija, radio, prese) un publiskās vietās. Izņēmums būtu Latvijas Televīzija un Latvijas Radio, kur tiktu palielināts bezmaksas raidlaiks kārtējām Saeimas vēlēšanām reģistrētajiem kandidātu sarakstiem. Turklāt ir nepieciešams atļaut sarakstiem sadalīt daļu no tiem atvēlētajā raidlaika sīkākajos segmentos, ko izmantot īsu reklāmas materiālu pārraidīšanai.

Vienlaikus nepieciešams mainīt finansu deklarāciju iesniegšanas kārtību, ieviešot sīkāku un precīzāku izdevumu pozīciju dalījumu un nosakot, ka Saeimas un pašvaldību vēlēšanu gados partijām jāiesniedz deklarācijas ne vien līdz katra gada 31.martam, bet arī septiņas dienas pirms vēlēšanu dienas, atspoguļojot izmaiņas kopš attiecīgā gada sākuma un norādot arī savas parādsaistības uz attiecīgo datumu. Šīs deklarācijas nekavējoties ir pieejamas masu mēdijiem un citiem interesentiem.

Tāpat ir jāizveido neatkarīga, ar plašām pilnvarām apveltīta institūcija partiju finansu darbības kontrolei un pārskatāmības nodrošināšanai (iespēja – Korupcijas novēršanas biroja ietvaros). Tā apkopotu partiju iesniegtās deklarācijas, pārbaudītu tajās sniegto ziņu atbilstību realitātei un pieņemtu lēmumus par likumpārkāpēju sodīšanu.

PRIEKŠROCĪBAS

- Tiek strauji samazinātas priekšvēlēšanu kampaņas izmaksas.
- Samazinās finansējuma radītās atšķirības partiju izredzēs ievēlēt savus pārstāvjus Saeimā.
- Mazāks valsts budžeta līdzekļu izlietojums, salīdzinot ar dotācijām (aptuveni 100-150 tūkstoši latu gadā uzraudzības institūcijas uzturēšanai).
- Partijas spiestas uzturēt ciešākas un nepastarpinātākas attiecības ar vēlētājiem, kas rada papildus ietekmēšanas iespējas.
- Saglabājas partijas vietējo organizāciju loma.
- Mākslīgi netiek neapgrūtināta jaunu partiju tapšana.
- Krasi uzlabojas partiju finansu darbības kontrole un palielinās to darbības pārredzamība.

TRŪKUMI

- Partijas neiegūst nekādu garantētu finansējumu.
- Ir sagaidāma politisko partiju un masu mēdiju pretestība šim risinājumam
- Palielinās netiešās reklāmas un profesionālās ētikas pārkāpumu draudi masu saziņas līdzekļos.
- Sponsoru ietekme netiek pilnībā izskausta.
- Saglabājas partiju organizatoriskā centralizācija.
- Iespējami sarežģījumi, definējot politisko reklāmu masu saziņas līdzekļos.

4. Secinājumi: Rekomendācijas Latvijas politiķiem

Politisko partiju finansēšana Latvijā nav pārredzama, tāpēc sabiedrībā valda bažas par augsta līmeņa korupciju un par šauru politisko un ekonomisko interešu saaugšanu. Šo bažu pamatotību apstiprina vairāki savstarpēji neatkarīgi pētījumi un arī šī projekta ietvaros veiktā politisko līderu aptauja. Kā iekšēji, tā ārēji faktori liek steidzami risināt šo problēmu pēc būtības, tāpēc modificēts *status quo* nav dzīvotspējīgs risinājums.

Partiju finansēšanā izšķiroša loma ir lieliem, saimnieciski veiksmīgiem uzņēmumiem vai arī nedaudzām turīgām privātpersonām. To nosaka ne vien zemais valsts iedzīvotāju labklājības līmenis, bet arī nepārtraukti pieaugošās priekšvēlēšanu kampaņu izmaksas, kuru lauvas tiesu veido politiskās reklāmas izvietošana masu saziņas līdzekļos. Tāpēc minētie uzņēmumi iegūst pārmērīgu politisko ietekmi uz lēmumu pieņemšanas procesu valstī.

Lai mazinātu šo ietekmi un cīnītos ar korupciju, tiek piedāvāts ieviest tiešās valsts dotācijas politiskajām partijām. Attīstīto valstu pieredze rāda, ka dotācijas nav efektīvs līdzeklis cīņai pret korupciju. Arī lielo ziedotāju pārmērīgo ietekmi tās nespēs būtiski mazināt, jo esošā priekšlikuma rezultātā atvēlētais finansējums četrus gadu laikā (!) nesegs pat 50% no 1998.gada vēlēšanu kampaņas tēriņus. Tātad partijas tiek *de facto* rosinātas meklēt finansējumu pie ietekmīgajiem uzņēmumiem (dēļ izteiktās ienākumu nevienlīdzības valstī) un palikt atkarības valgos. Tostarp netiek risināti atkarības cēloņi – arvien pieaugošās priekšvēlēšanu kampaņu izmaksas.

Tāpēc valsts dotāciju ieviešana ir uzskatāma par nepiemērotu Latvijas situācijai. Vispiemērotākais risinājums būtu politiskās reklāmas drastisks ierobežojums, ko papildinātu bezmaksas raidlaika Latvijas Televīzijā un Latvijas Radio palielināšana un izmantošanas kārtības maiņa. Šādā veidā tiktu vājināti kampaņu sadārdzināšanās cēloņi, kā arī ietaupīti būtiski valsts budžeta līdzekļi, vienlaikus iegūstot valstij piederošo masu saziņas līdzekļu atbalstu lēmuma pieņemšanas un īstenošanas procesā.

Neatņemama šī risinājuma sastāvdaļa ir daudz stingrāka kontrole pār partiju finanšu deklarācijām un ziedotāju reālo finansiālo iespēju pārbaude, ko pastiprinātu reālu sodu noteikšana par atklātajiem pārkāpumiem. Pastiprināta kontrole arī būtu viens no veidiem, kā cīnīties pret lieliem neuzskaitītas skaidrās naudas līdzekļiem, kas ieplūst priekšvēlēšanu kampaņās. Līdz ar to radīsies vēl viens stimuls partijām atteikties no netiešās finansēšanas, kas vairotu to uzticību sabiedrības acīs. Par vērā ņemamu uzskatāms diskusijās izskanējušais priekšlikums atļaut finansēt priekšvēlēšanu kampaņas tikai no viena bankas konta.

Priekšlikumu salīdzinājums

	Valsts subsīdijas	Reklāmas aizliegums
Priekšrocības	<ul style="list-style-type: none"> • Valsts tiešās dotācijas rada stabilu ikgadēju ienākumu bāzi lielākajām politiskajām partijām. • Tā rezultātā daļēji samazinās partiju lielo finansētāju politiskā ietekme un partijas iegūst lielāku autonomiju. • Ja politisko organizāciju autonomija kļūst pietiekami jūtama, tām būs radīta iespēja pārstāvēt plašāku sabiedrības segmentu intereses. • Ja šī iespēja tiek pilnvērtīgi izmantota, vēlētajī ilgākā laika posmā veidos ciešākas saiknes ar partijām, pieaugs politiskā līdzdalība un nostiprināsies demokrātiskā režīma leģitimitāte. • Tāpat jāatzīmē, ka šī sistēma būtu relatīvi viegli administrējama, jo kā nepieciešamais līdzekļu daudzums valsts budžetā, tā arī aktīvo vēlēšanu tiesību īpašnieku skaits ir vienkārši nosakāmi lielumi. Jaunā sistēma līdzinātos daudzās citās Eiropas valstīs ieviestajai kārtībai partiju finansēšanā. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tiek strauji samazinātas priekšvēlēšanu kampaņas izmaksas. • Samazinās finansējuma radītās atšķirības partiju izredzēs ievēlēt savus pārstāvjus Saeimā. • Mazāks valsts budžeta līdzekļu izlietojums, salīdzinot ar dotācijām • Partijas spiestas uzturēt ciešākas un nepastarpinātākas attiecības ar vēlētajiem, kas rada ietekmēšanas ilūziju. • Partijas vietējo organizāciju lomas saglabāšana. • Mākslīgi neapgrūtināta jaunu partiju tapšana. • Krasi uzlabojas partiju finanšu darbības kontrole un palielinās to darbības pārredzamība
Trūkumi	<ul style="list-style-type: none"> • Jaunajai sistēmai ir vajadzīgi prāvi valsts budžeta līdzekļi, kas lielai sabiedrības daļai var likties nepieņemami apstākļos, kad partijas tiek vērtētas negatīvi. • Dotācijas iegūst tikai lielākās partijas un tiek institucionalizēta politiskā nevienlīdzība. • Tiek apgrūtināta jaunu partiju ienākšana valsts 	<ul style="list-style-type: none"> • Partijas neiegūst nekādu garantētu finansējumu. • Palielinās netiešās reklāmas un profesionālās ētikas pārkāpumu draudi masu saziņas līdzekļos. • Sponsoru ietekme netiek pilnībā izskausta. • Iespējami sarežģījumi, definējot politisko reklāmu masu saziņas līdzekļos. • Nepieciešamas izmaiņas vairākos likumdošanas aktos.

	<p>politikā, jo tām nav pieejami tādi finansu resursi, kas ir Saeimā ievēlēto partiju rīcībā.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiek vājinātas reģionālās partijas, kā arī visvalsts partiju vietējās nodaļas, jo dotācijas tiks piešķirtas partiju centrālajām organizācijām. • Pastiprinās partiju vienaldzība pret sabiedrības interesēm, jo finansējums depersonalizējas un partijām vēl vairāk zūd vajadzība pēc saiknes ar sabiedrību. • Ir iespējama priekšvēlēšanu kampaņas sadārdzināšanās, jo reklāmas tirgū ieplūdīs lielāki līdzekļi, kas radīs cenu kāpumu. • Sponsoru ietekme netiek pilnībā izskausta. • Netiek nodrošināta pienācīga partiju finansēšanas kontrole un pārredzamība. • Partijām sadalāmā summa nepalielināsies vēlēšanu cikla (4 gadi) laikā, jo izmaksas tiek kalkulētas, balstoties uz fiksētu izejas punktu un faktiski neņemot vērā inflāciju. • Ziedojuma maksimālās summas ierobežošana ir visai veiksmīgs solis no politiskās komunikācijas viedokļa, taču tam nebūs reāla efekta, jo uzņēmumi vēl vairāk izmantos pašreizējos netiešās finansēšanas mehānismus, padarot partiju finansēšanu vēl necaurskatāmāku. 	
--	---	--